

верхнього правого краю аркуша. Це означає, що серед досліджуваних немає курсантів, яким притаманні тенденції до активного планування майбутнього. Тобто у їхніх мріях та думках немає чіткої орієнтації на майбутнє.

5. Як позитивне слід зазначити відсутність рисунків, розміщених біля нижнього правого краю аркуша. Тобто серед курсантів ХНУВС немає осіб, які б відчували себе у пастці несприятливих обставин, з яких немає виходу.

Список бібліографічних посилань

1. Либин А. В., Либина А. В., Либин В. В. Психографический тест: конструктивный рисунок человека из геометрических форм. М. : Эксмо, 2008. 368 с.

Одержано 10.04.2018

УДК 159.9

Оксана Вікторівна Мітрошкіна,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ЗДАТНІСТЬ ДО АДАПТАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЖИТТЄЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Питання психологічної адаптації правоохоронця постають дуже гостро у контексті реформування поліції. Пристосування до нових умов праці є основою успішної професійної діяльності. Адаптація в цілому відіграє важливу роль в становленні майбутнього правоохоронця та подальшому розвитку його особистості як професіонала.

В. Г. Андросюк розглядає феномен адаптації працівників поліції в контексті принципового державницького рішення про створення, а не реформування нової поліції. Фокус уваги у цьому сенсі – це особистість поліцейського, його інтереси, потреби й запити у ситуації визначення ролі та місця нової поліції в суспільній системі України. Сутнісною характеристикою ефективності функціонування механізму професійної адаптації молодого поліцейського слід вважати результативність самодіяльності особистості щодо засвоєння статусно-рольових і нормативних вимог, орієнтацій, умов нового соціального середовища [1].

І. М. Рубцова у ракурсі вивчення адаптації працівників оперативних підрозділів поліції України підкреслює, посилаючись на працю О. В. Землянської, що людина постійно перебуває під різноманітного роду впливами соціального і природного середовища, до яких вона повинна адаптуватися. Успішна адаптація дозволяє людині зберігати життєздатність і працездатність, реалізовувати свої потенційні можливості, відчувати благополуччя. Також, дослідниця зосереджується на проблемах професійної діяльності правоохоронців: небезпеки для життя, незадовільних умов праці, високого ступеня ризику, відповідальності, втомленості, відсутність в Національній поліції України необхідної кількості психологів та низький рівень організації професійно-психологічного забезпечення оперативних підрозділів, низьке матеріально-технічне забезпечення тощо. На її думку, вирішення вищезазначених проблем за допомогою передового досвіду інших країн полегшить адаптацію та створить умови для виконання службових обов'язків [2].

Досить багато уваги приділено науковцями проблемі адаптації майбутніх правоохоронців. І. В. Каськов розглядає особливості соціально-психологічної адаптації людини у складних умовах життєдіяльності та робить висновок, що результатом адаптаційного процесу є рівновага між особистістю та вимогами екстремального середовища, що дозволяє зберегти збалансованість соціальної системи та внутрішній психологічний комфорт людини [3].

Проблема психологічної адаптації працівників поліції розкривається у значній кількості наукових праць, спрямованих на вивчення адаптації. Такий активний інтерес дослідників обумовлений тим, що професійна діяльність правоохоронців дуже часто проходить у стресових умовах.

Дослідження означеної проблеми розгортаються у різних напрямках, які стосуються широкого діапазону психологічних детермінант здатності поліцейських до адаптації.

М. М. Дідух вивчає наявні у психологічній науці підходи до дослідження копінг-поведінки в системі механізмів психологічної адаптації до високого рівня стресогенності слідчої діяльності. Вона вважає, що конструктивна копінг-поведінка – це поведінка, яка спрямована на подолання стресу шляхом контролю

психологічно напруженої ситуації, отримання психологічної підтримки або обґрунтованого уникання [4, с. 16].

Слід звернути увагу на роботу В. Ю. Омеляновича. На ґрунті даних, отриманих у дослідженні, він доходить до висновку, що ризик виникнення порушень психічної адаптації для представників жіночого гендеру працівників поліції значно вищий, ніж для чоловіків, при чому, якщо розвиток стану парціальної психічної дезадаптації не пов'язаний ні з віком, ні зі стажем служби в поліції [5].

О. Д. Царьов в аналізі професійної адаптації майбутніх правоохоронців в умовах вищого навчального закладу визначає її як педагогічний процес входження особистості в сферу професійної діяльності засобами навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу [6].

До проблематики професійної адаптації звертається О. В. Заброцька. Вона розкриває психологічний зміст адаптації працівника ОВС до охорони громадського порядку та з'ясовує чинники, що можуть сприяти оптимізації пристосування правоохоронців до умов праці [7].

Д. О. Александров аналізує специфіку професійної адаптації правоохоронця в контексті психологічного змісту правоохоронної діяльності та виділяє основні рівні професійної адаптації у ракурсі особистісного та діяльнісного підходів психології [8].

Особистісні властивості (самооцінка, емоційна стабільність, мотивація досягнення успіху, локус контролю та комунікативний контроль) працівників ОВС, які впливають на професійну адаптацію, є об'єктом вивчення О. О. Добровольської. Дослідниця розкриває психофізіологічну сутність адаптації та її основні компоненти: активаційний, когнітивний, емоційний та мотиваційно-вольові процеси [9].

Складність професійної діяльності поліцейських у сучасних умовах обумовлює розширення предметного простору досліджень чинників здатності до адаптації. Так, Д. В. Швець констатує, що прогностична компетентність є важливою умовою адаптаційного потенціалу майбутніх правоохоронців, та вивчає копінг-поведінку у цьому контексті. Авторем емпірично було встановлено, що курсантам з високим рівнем антиципаційної спроможності властиво використовувати конструктивні стратегії

подолання стресових ситуацій (соціальний контакт, проблемний аналіз), а курсантам з низьким рівнем антиципаційної неспроможності – неконструктивні копінг-стратегії (непрямі, асоціальні дії, самозвинувачення) [10].

І. В. Клименко, спираючись на емпіричні дані, підкреслює, що однією з умов адаптації курсантів – майбутніх правоохоронців із собою, з оточуючим світом та в професійній діяльності, виступає толерантність до невизначеності як інтегральна характеристика особистості, яка визначає її здатність у проблемних і невизначених ситуаціях активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем [11, с. 168].

Здібність до адаптації, як одну з чотирьох складових життєздатності у своїй роботі висвітлює О. О. Рильська. Разом зі здібністю до саморегуляції, здібністю до саморозвитку та усвідомлювання життя, здібність до адаптації складає потенціал особистості збереження своєї цілісності, тобто життєздатність [12].

Отже, здатність до адаптації, її окремі аспекти та прояви у різноманітних життєвих та професійних ситуаціях (нові умови праці, адаптація до умов праці тощо), зокрема, стосовно правоохоронної діяльності, науковці вивчають у різних ракурсах. Разом з тим, актуальним слід вважати вивчення здатності до адаптації як компонента життєздатності у зв'язку з іншими психологічними характеристиками особистості правоохоронців. Це дозволить не тільки визначити специфіку функціонування феномену життєздатності, але й окреслити шляхи психологічних впливів, спрямованих на її розвиток у працівників поліції та оптимізацію їх здатності до адаптації в цілому. Саме життєздатність як інтегративна характеристика особистості правоохоронців є колом наших наукових інтересів.

Список бібліографічних посилань

1. Андросюк В. Г. Феномен адаптації в контексті діяльності нової поліції України. *Юридична психологія*. 2017. № 2 (21). С. 100–108.
2. Рубцова І. М. Певні аспекти вирішення проблем адаптації працівників оперативних підрозділів поліції України до роботи в сучасних умовах // Актуальні питання економіки, управління та права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 лют. 2018 р.) : у 2 ч. / ГО «Інститут інноваційної освіти» ; Наук.-навч. центр приклад. інформатики НАН України. Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. Ч. 2. С. 71–73.

3. Каськов І. В. Особливості соціально-психологічної адаптації людини у складних умовах життєдіяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_4_21 (дата звернення: 13.04.2018).

4. Дідух М. М. Конструктивна копінг-поведінка слідчих Національної поліції України у психологічно напружених ситуаціях. : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.06. Київ, 2018. 22 с.

5. Омельянович В. Ю. Гендерно-асоційований аналіз груп підвищеного ризику порушень психічної адаптації до служби в правоохоронних органах. *Психосоматична медицина та загальна практика*. 2017. Т. 2, № 4. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/76> (дата звернення: 13.04.2018).

6. Царьов О. Д. Професійна адаптація як пріоритетний вектор підготовки майбутніх правоохоронців. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 22 (257), ч. IV. С. 204–210.

7. Зброцька О. В. Сучасний стан розроблення проблематики професійної адаптації правоохоронців до охорони громадського порядку. *Юридична психологія*. 2015. № 2. С. 150–159.

8. Александров Д. О. Психологічна характеристика основних рівнів адаптації працівника органів внутрішніх справ до умов професійної діяльності. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. № 4 (21). С. 114–121.

9. Добровольська О. О. Особистісні властивості працівників ОВС, які впливають на професійну адаптацію. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія*. 2014. Т. 19, вип. 2 (32). С. 112–121.

10. Швець Д. В. Копінг-поведінка майбутніх правоохоронців у контексті прогностичної компетентності. *Актуальные проблемы психологии*. 2017. Т. 6, вып. 13. С. 188–197.

11. Клименко І. В. Толерантність до невизначеності як фактор адаптації курсантів – майбутніх правоохоронців, які навчаються в рамках психологічного супроводу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2017. Вип. 4, т. 2. С. 164–169.

12. Рыльская Е. А. Жизнеспособность человека: критерии, факторы, генезис. *Теория и практика общественного развития*. 2013. № 12. С. 37. URL: http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2013/12/psixologiya/tyl'skaya.pdf (дата звернення: 14.04.2018).

Одержано 16.04.2018

